

Túžba prekonávať vzdialenosti

“Všetky obrazy sú obrazmi tela.” (James Elkins)

Tvorbu Petra Kollára spoznávam cez cyklus Divoká voda. Grafické práce sú detailné a precízne. Ponáram sa do nich ako postava na grafikách. Vlnenie vody vychádza z obrazu a rezonuje mojim telom. Vnímam variácie. Vzorec ponoru obsadil môj pohľad a nejaký čas som naň citlivá kamkoľvek sa pohnem. Vidím ho na ulici, počujem v rozhovoroch.

Vystupovanie z obrazu sa ešte viac prejavuje v cykle Rooms. Vstupujem doňho. Pozorujem siluety postáv zachytené v určitých príznačných situáciách, sú doslova vystrihnuté a zasadené do štylizovaných interiérov alebo do abstraktného priestoru. Tieto miestnosti a izby čítam ako univerzálne miesta. Miesta bytia. Miesta emocionálneho rozpoloženia, situácie vzťahov a stavov mysle.

Ústredným motívom projektu Rooms sú ľudské postavy uzavreté v priestore. Venujú sa bežným každodenným činnostiam ako je osobná hygiena, príprava jedla, starostlivosť o deti, alebo sa len zastavili v zamyslení. Figúry predstavujú oddychujúce telá, čakajúce bytosti, premýšľajúcich ľudí. Introvertné chvíle. Ponorenia do seba. Miestnosti ich uzatvorili a zastavili. Ľudia z Rooms sa zdajú byť skôr pasívni, než by sa pustili to nejakej akcie. Vnútorne sú však aktívni, reflektujú svoje situácie. Nachádzajú sa vo svojich vlastných vnútorných priestoroch. Vnútornej krajiny. Možno práve o týchto priestoroch je projekt Rooms. Nie o tých vonkajších, ktoré nás obklopujú, ale o tých bytostných, ktoré nás určujú. Čo si v nich však počať, keď sú v nich postavy uzavreté nie celkom dobrovoľne? Prichádza čas na pozorovanie. Pozorovanie aktuálnej situácie, svojich pocitov, vlastnej minulosti, pozorovanie krajiny za oknom ale aj seba navzájom. Vnútorne priestory prinášajú riziko izolácie a zacyklenia sa vo svojich myšlienkach, ale umožňujú nadviazať opätovný kontakt so sebou samým. Dovoľujú tiež prepojenie s prostredím v diaľke, ktoré postavy sledujú cez okno. Nemajú na túto krajinu fyzický dosah, ale tento pohľad ich určite ovplyvňuje. Tak ako obraz krajiny alebo mestského prostredia za oknom detskej izby, ktorý sme do seba vstrebávali celé roky. Vytvoril sa medzi nami určitý vzťah.

Postavy sú okrem vonkajšieho prostredia prepojené aj s ďalšími postavami v priestore. Autor prostredníctvom ich rôznych konštelácií skúma medziľudské vzťahy. Mnohé pôsobia dôverne a uvoľnene. Kombinuje ich navzájom, dosádza do rôznych súvislostí. Postavy sú konfrontované často aj sami so sebou v inom časovom úseku či v inom psychickom rozpoložení. Je to teda aj o reflexii v čase a interakciách s minulosťou. Ako spomína sám autor: “Je to skladačka útržkov mojich spomienok, zábleskov udalostí, zachytených momentov zamyslenia, poskladaných do nových obrazov, ktoré sa snažia komplexnejšie uchopiť realitu, ktorú žijeme a odhaliť hlbšie vrstvy.”

“Spoznať niekoho vizuálne znamená urobiť danú osobu našou súčasťou, naším majetkom, akoby osoba, ktorej obraz vidíme, vstupovala do tela tej druhej cez okno jej očí a prestávala viesť samostatný život.”¹

Vo všetkých priestoroch sú prítomné okná. Aj keď sa postavy do nich nepozierajú priamo, vnímajú priestor za nimi. Sú to portály, výhľady ďalej, úniky von z vlastnej konkrétnej situácie. Horizonty budúcnosti ale aj plátno pre zrkadlenie vnútorného rozpoloženia človeka. Okná tvoria vrstvy priestorov - interiéru a exteriéru, blízkosti a vzdialenosti, bezprostrednosti a nedosiahnuteľnosti, reality a fikcie. Vnímam v nich túžbu po prekonávaní vzdialenosti. Túžbu po prekračovaní hraníc medzi videným a mysleným, fyzickým a psychickým.

Tým, že okná tvoria značnú časť pozadia, “sa postavy dostávajú do protisvetla a vytvárajú kontrastné siluety. Svetlo preniká do interiérov a jemne osvetľuje predmety, šaty a vlasy, ale neukazuje nám výrazy v tvárach ľudí. Ich pocity zostávajú skryté za maskou siluety. Táto anonymita ponúka divákovi možnosť stotožniť sa s postavou, ponoriť sa do jej myslenia,” opisuje autor. Konkrétne myšlienky a témy si teda do postáv projektujeme my - pozorovatelia výstavy. Sú to témy izolácie, slobody, sebarealizácie, rodičovstva, starostlivosti, telesnosti alebo sociálnej komunikácie alebo iné? Výjavy cyklu zachytávajú postavy v konkrétnych každodenných situáciách. Zobrazujú a symbolizujú však konfrontáciu túžob a obmedzení, ktoré v priebehu života všetci opakovane riešime v rôznych oblastiach.

“Tým, že obraz spájame s pôvodným zdrojom jeho intencionality, sme presvedčení, že zachraňujeme jeho jediný “skutočný” význam; toto je však aspoň čiastočne motivované našou túžbou čítať v umeleckom diele a prostredníctvom neho subjekt: dešifrovať telo v obraze alebo obraz v tele. Sme nútení stotožňovať telo (a teda aj vlastné Ja) s tým, s kým vieme identifikovať sami seba, na koho vieme projektovať svoje najvnútornejšie túžby.”²

Postavy aj interiéry v cykle Rooms vychádzajú zo skutočných situácií, ktoré Kollár pozoroval a fotil v priebehu osemnástich rokov. Z množstva záberov vybral preňho signifikantné, dekonštruuje ich na fragmenty, ktoré

¹ NELSON, R.S., STIFF, R.: *Kritické pojmy dejín umenia*, SLOVART 2004, s. 377

² Tamtiež, s.302

následne skladá do novej mozaiky a vytvára z nich novú obrazovú realitu. Nie fantazijnú, ale takú, ktorá má vyjadriť to, čo je skryté pod povrchom. Jednu rovinu projektu tvoria vzťahy medzi ľuďmi, druhú okná a konfrontácia s vonkajším prostredím. Tretiu rovinu predstavuje konfrontácia s predošlými dielami a cyklami autora z nefigurálneho obdobia, ktoré sa objavujú za rámami okien. Vytvára tak vlastný komplexný svet.

Táto komplexnosť sa skladá z vrstiev, s ktorými projekt Rooms zámerne pracuje. Vrstvenie štruktúr, motívov, farieb a matric sa objavuje v technike a spôsobe uvažovania autora. Vrstvy vytvárajú hĺbku aj priestor pre diváka a jeho intuíciu. Vrstvením a tlačou vzniká v dielach aj určitá náhoda, nové súvislosti. Má to dynamiku rastu, postupne sa to rozvetvuje. Vrstvením tiež nastáva určitý posun. Pohyb. V samotnej technike aj pri čítaní obrazu. Vrstvy nám umožňujú pohybovať sa medzi nimi. Nemusíme obsiahnuť všetko. Vyberáme si z nich, čo k nám prehovára.

Peter Kollár pracuje s materiálom lina a technikou monotypie trpezlivo a experimentálne. Za dielami je obširné hľadanie, testovanie, generovanie verzií. Autor sa téme poctivo venuje, projekt mu pod rukami narastá a neustále sa vyvíja. Inšpirujú ho konkrétne materiály, ich možnosti, opätovné použitie aj prípadné chybné výtlačky. Materiál lina mu umožňuje pracovať s ním slobodne, vyrezávať ho a skladať. Lino je fyzické a tvárne. Ručný spôsob tlačenia vnáša do výstupu až polomaliarsky charakter. Zaujalo ma, ako autor pri procese tvorby člení plochu tela na viaceré časti, ktoré následne tlačí rozličnou intenzitou. Vysvetľuje to tým, že človek sa skladá z rôznych odtieňov a častí. Táto fragmentácia dostáva telo ešte viac do priestoru.

Napriek tomu, že projekt primárne tlmočí tému uzavretia v interiéroch, vnímam v ňom zároveň vychádzanie von. Vystrihovanie matric a ich posúvanie pri procese tvorby prinieslo určitú voľnosť aj do výsledného tvaru. Postavy boli zasadené do rámu, ale súčasne naznačujú aj opačný pohyb, ktorým vychádzajú z neho von. Téma uzavretosti a izolácie preto nepôsobí klaustrofobicky alebo bezvýchodiskovo, ale vzdušne a reflektujúco. Je tam prítomný pohyb. Vykročenie.

Pri písaní textu, pohybujúc sa medzi náhľadmi diel a rozhovorom s autorom, sa mi ponúkol jeden obraz. Jedna súvislosť. Autor sa po štúdiu grafiky v jej tvorbe a prezentácii na čas odmlčal a niekoľko rokov sa venoval fotografii. Nebolo toto fotografické obdobie pomyselným interiérom, v ktorom bol autor "uzatvorený" ako jeho postavy? Nespustilo v ňom práve toto obdobie nenápadné procesy, ktorých výsledky pozorujeme aj dnes na vystavených grafických dielach? Obdobia ticha a čakania nemusia byť strateným časom. Formuluje a rodí sa v nich niečo nové. Preskladávajú sa súvislosti a priority. Menia sa naše prístupy. Naše vnútro sa defragmentuje ako plný a preťažený harddisk. Novú energiu a chuť, ktoré z dopriatia si vnútorného priestoru môžu vzísť, je podľa mňa vidieť aj v tvorbe Petra Kollára.

Na výstave v multimediálnom priestore pre súčasnú kultúru Nástupište 1-12 môžeme vidieť samostatné figúry nalepené na skle výkladu. Za nimi je v druhom pláne nainštalovaných sedem veľkoformátových plátien, ktoré tvoria súvislý pás. Tvoria dve vrstvy reality, ktorú dopĺňame my, návštevníci galérie. Pohybujeme sa pred nimi a medzi nimi. Vytvárame ďalšie vrstvy komplexného obrazu. Naše kráčanie priestorom dáva do pohybu aj statické situety. Splývame v jeden celok. Medzi pozorovateľmi a pozorovanými nie je rozdiel.

Na záver by som ešte rada zdôraznila opakujúci sa motív vystaveného cyklu. Autor sa v ňom intenzívne zaoberá medziludskými vzťahmi a spoločenskou prepojenosťou. Akoby tušil alebo vedel, že pre ľudí ako sociálne bytosti sú druhí ľudia životným prostredím. Navzájom sme si bezpečím alebo ohrozením. Tak ako autor uzavrel jednu svoju postavu z krajiny do interiéru a naznačil, že tomu, pred čím vnútorne uteká, neujde, tak aj my sme dnes postavení pred spoločenskú výzvu, ktorým čelíme a ktoré potrebujeme medzi sebou riešiť. Ktovie, možno potrebujeme ako postavy z Rooms najprv (spolu) mlčať a reflektovať, aby sme sa neskôr vedeli spolu rozprávať.

Projekt pre mňa prináša ešte jednu silnú výpoveď o vnútorných priestoroch, ktoré v sebe nosíme. A to, že sú silnejšie a väčšie, ako tie fyzické. Expandujú zvnútra von a pokračujú ďalej. Prajem všetkým návštevníkom výstavy, aby v nich rástla túžba prekonávať vzdialenosti. Aby v nich projekt Rooms kultivoval ich vlastné vnútorné krajiny a aby nimi premieňali svet okolo seba.

Mária Piatriková, kurátorka
Bratislava, 14.4.2024

Peter Kollár (*1977, Košice) sa venuje grafike, najmä rozvíjaniu možností linorytu, vychádzajúc z princípu odtlačku matrice, farebnej súťažice až po experimentálne podoby presahujúce k objektu. Do práce s grafikou prepisuje svoje skúsenosti s médium fotografie. Tú často používa ako východiskový bod, ktorý posúva materialita lina a jeho expandovanie do priestoru. Hlavnou líniou autorovho záujmu je fascinácia prírodným a urbánnym prostredím obklopujúcim človeka a ich vzájomné prerastanie, vrstvenie, resp. konflikt. Témy spracováva v rozsiahlejších, motivicky a štruktúrne navzájom súvisiacich cykloch, pri ktorých využíva nenápadnú symboliku obyčajných vecí. Kollár študoval v odbore grafika na strednej škole umeleckého priemyslu v Košiciach. Neskôr v rokoch 1995 – 2001 pokračoval svoje vzdelanie na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave u prof. Dušana Kállaya v Ateliéri knižnej grafiky a ilustrácie. Autor aktívne pôsobí a vystavuje v Prahe, kde žije od roku 2003. Získal hlavné ocenenie Grafika roku 2021 Nadácie Hollar (CZ), v kategórii Malý formát za grafiku „Duchom preč/Spirited away“. Svoju prácu predstavil aj v rámci Prague Art Fair 2021. Je členom grafickej skupiny Pres Nostres.